Işığın peşinde bir ekonomist
Sebastião Salgado

AYŞEN KÜÇÜKYILDIZ ANTALYA

Fotoğraf…

Işığın kimyasal bir yüzeye düşmesiyle oluşan bir iz mi sadece?

Yoksa zamanın donduğu, duyguların görünür olduğu bir pencere mi?

Profesyonel fotoğrafçılık kursumun ilk dersinde bize yöneltilen soru hâlâ aklımda:

"Fotoğraf nedir?"

Teknik tanımı bir yana, benim için fotoğraf, gerçeğin dondurulmuş hâlidir. Salisenin belki binde biri süren bir anın içinde barınan öyküler, duygular, çığlıklar ve umutlar… Bazen bir öpüş, bazen bir sarılma bazen bir damla gözyaşı, bazen mutluluk bazen hüzün… Bu tanım, belki de en çok Sebastião Salgado için geçerlidir.

O, yalnızca bir fotoğrafçı değildi. O, bir tanıktı. Objektifi aracılığıyla yoksulluğa, göçe, emeğe, doğaya ve insanlık tarihinin kırılma anlarına şahitlik etti. Her karesi bir belge olmaktan çok, bir vicdandı. Ve bu vicdan, yalnızca estetikle değil, sosyal sorumlulukla yoğrulmuştu.

Köklerden Gelen Duyarlılık

Sebastião Ribeiro Salgado, 8 Şubat 1944'te Brezilya'nın Minas Gerais eyaletinde, tarımla geçinen bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Kırsal yaşamın içinde büyümek, hem insan emeğine hem doğaya karşı derin bir bağ kurmasını sağladı. Bu, sadece çocukluk hatırası olarak kalmadı; ilerleyen yıllarda onun sanatını ve dünya görüşünü şekillendiren temel bir unsur hâline geldi.

Salgado gençliğinde ekonomi eğitimi aldı. Brezilya ve Fransa'da üniversite öğrenimini tamamladıktan sonra Dünya Bankası'nda kalkınma projelerinde görev aldı. Ancak her şey, bir gün eşi Lélia'nın ona verdiği fotoğraf makinesiyle değişti. Başlangıçta küçük bir merak olarak başlayan bu yolculuk, çok geçmeden tutkulu bir yaşam biçimine dönüştü.

Eşiyle Yaratılan Bir Sanat Ortaklığı

Salgado'nun kariyerinin sessiz ama hayati yapı taşlarından biri eşi Lélia Deluiz Wanick Salgado idi. Lélia yalnızca bir eş değil; aynı zamanda onun projelerinde yaratıcı yönetmen, küratör, tasarımcı ve entelektüel bir ortaktı.

Mimarlık eğitimi almış olan Lélia, Salgado'nun fotoğraflarını sergiye dönüştürürken mimari bakış açısıyla bütünsel kompozisyonlar kurdu. Kitap düzenlemelerinden uluslararası sergilere kadar her ayrıntı onun titiz yaklaşımıyla şekillendi. Bu iş birliği, sanat ve hayat arasında kurulan mükemmel uyumunun dışa yansımasıydı.

Siyah Beyazın Dili: Rengin Ötesinde İnsan

Salgado'nun tüm kariyerinde ısrarla sadık kaldığı bir tercih vardı: siyah beyaz fotoğrafçılık. Bu tercih, yalnızca estetik bir stil değil; bir dünya görüşü idi.

"Renk, izleyicinin dikkatini dağıtır," derdi Salgado. *"Siyah beyaz ise doğrudan insana ve hikâyeye yönlendirir."*

Onun karelerinde ışık ve gölge sadece teknik unsurlar değil; duygunun taşıyıcısıydı. Bu görsel dil, zamanın ötesine geçerek evrensel bir anlatı ile kurduğu bu monokrom dünyada izleyiciye bir drama değil, bir insanlık masalı sunar.

Projelerle Dönüştürülen Dünya

Workers *(1993)*: Emek ve Onur Üzerine Bir Ağıt

Altı yıl süren bu proje, sanayileşmenin son döneminde hâlâ varlığını sürdüren manuel emeği belgeledi. Altın madenlerinden balıkçılara, gemi söküm işçilerinden pamuk toplayıcılara kadar onlarca ülkeden emekçinin portresi, bu projede buluştu. Her karede ter, toprak ve direniş vardı. Salgado'nun objektifine yansıyan bu insanlar yalnızca işçi değil; adeta yaşamın omurgası gibiydiler.

"Bu insanlar sadece iş yapmıyor, dünyayı taşıyor," diyordu Salgado.

Migrations (2000): Zorunlu Yolculukların Haritası

Yedi yıllık çalışmanın ürünü olan *"Migrations"*, savaş, açlık, iklim krizi ve politik baskılarla yerinden edilen insanların trajedisini gözler önüne serdi. 40 ülkede, 6 kıtada çekilen bu fotoğraflar, göçmenliği yalnızca bir hareket hâli değil, bir varoluş, yaşayış biçimi olarak anlatıyordu. Salgado, insanları mağdur olarak değil, mücadele eden bireyler olarak gösterdi. Onları kameraya değil, insanlığa tanıttı.

Genesis (2013): Doğanın İlkel Güzelliği

Sekiz yıl boyunca dünyanın hâlâ bozulmamış bölgelerinde yaptığı yolculukların ürünü olan *"Genesis"*, Salgado'nun doğaya dönük en şiirsel anlatımıydı. Amazon, Antarktika, Galapagos, Sibirya, Kalahari gibi bölgelerde çekilen bu kareler, doğanın saflığını ve büyüleyici düzenini ortaya koyar.

Ama bu sadece bir belgeleme çalışması değil, aynı zamanda bir çağrıdır:

"Bu güzelliği kaybetmeden önce fark edin, koruyun."

Toprağa Dönüş: Instituto Terra

Salgado çifti 1990'larda Brezilya'ya döndüğünde, Sebastião'nun çocukluğunu geçirdiği yemyeşil arazilerin çoraklaştığını fark etti. Bu yıkımı tersine çevirmek amacıyla 1998'de Instituto Terra'yı kurdular. 1.754 hektarlık tahrip olmuş bir arazide başlayan yeniden ağaçlandırma çalışması, kısa sürede ekolojik bir mucizeye dönüştü.

2,7 milyonun üzerinde ağaç dikildi,

300'den fazla yerli tür geri kazandırıldı,

Su kaynakları yeniden canlandırıldı.

Instituto Terra, yalnızca bir çevre projesi değil; insanın doğaya olan borcunu ödeme çabasıdır.

Estetik mi, Etik mi?

Salgado'nun fotoğrafları zaman zaman eleştiri de aldı. Özellikle Susan Sontag gibi bazı eleştirmenler, onun acı ve yoksulluğu *"güzel"* gösterdiğini savundu. Ancak Salgado bu eleştirilere şu şekilde karşılık verdi:

"Evet, güzelliğe inanıyorum. Çünkü güzellik insanı durup baktırır. Sonra düşündürür. Duygulandırır. Harekete geçirir."